

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici argumento ... ubi multa de ultimi ...

Camargo, Ignacio de

[S.l.], 1702

Articulus I. Quid sit opinio, & quatenus formidinem adjunctam habeat?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

probabilis in sensu ipsorum Probabilistarum (nimirum etiam æquè, vel minus, quàm opposita affirmans legis obligationem) satis promulgata non sit, adeoque nullam habeat vim obligandi. Utrunque verò nos suo ordine disputabimus, & postquam conclusiones oppositas, ut certas, & communes, solidissimè statuerimus, argumentum propositum, ut penitus convincens, sine obice ullo urgebimus, & instaurabimus.

55. Sed, antequàm progrediamur ulteriùs, placet animadvertere, Recentiores Probabilistas sententiam quidem suam sub jucundo, ac placido nomine *sententia benigne*, nostram sententiam sub ingrato vocabulo *sententia rigida*, passim circumferre. Porro viri sapientes, ac cordati nomina non magnopere curabunt, quippe qui probè sciant, sæpè non rei naturam, & veritatem ipsam, sed sensum, & affectum imponentis exprimere. Cæterùm, quia vulgares, & imperitos homines jucunda nomina valdè delectant, & in rerum quandoque fugiendarum amorem noxium

imprudentes alliciunt, animadverrant volumus, totum nostrum dissidium cum Recentioribus de re alia non esse, quàm de natura benignitatis, quam suæ ipsi sententiæ arrogant, nobis scilicet contendentibus, benignam illam esse, sed verò non spiritui, sed sensui; illis autem contrà tuentibus, esse verè benignam, & spiritui quoque percommodam.

Cum hac ergo animadversione sententiam Probabilistarum benignam quandoque appellare nos quoque in posterum non renuemus, frequentius tamen proprio, ac genuino suo vocabulo *Probabilismi*, seu *sententia moderna*: nostram verò (quandoquidem pari, aut potiori jure, nobis licebit) moderatam, antiquam, ac veram appellabimus; neque enim aliam ipsi quærimus, vel optamus, quàm veritatis benignitatem, quæ vera est, & magna benignitas iis, qui diligunt Deum, & sanctam eius legem, attestante Regio Propheta, *Universæ via Domini misericordia, & veritas requirentibus testamentum ejus, & testimonia ejus.*

Psal. 12.

CONTROVERSIA QUINTA.

An, & quatenus Opinari sit nobis liberum, aut necessarium.

1. **P** Rincipium, cui innituntur Probabilistæ, quos directos vocare possumus, illi videlicet, qui priorem viam, seu modum propugnandi specialiter sententiam benignam sequuntur, est, ut præmisimus, libertas nostra, sive indifferentia intellectus ad opinandum quamlibet contradictionis partem, quoties adsunt utrinque fundamenta, aut motiva, quorum quælibet seorsim ab aliis absolute sufficerent ad opinandum. Principium istud in hac controversia solidè, & efficaciter confutandum à nobis est. Verum, ut in examine quæstionis hujus, quæ post natum modernum Probabilismum gravis, ac celebris effecta est, clariùs, atque distinctius procedamus, propriam opinionis naturam exponere priùs oportet.

ARTICULUS I.

Quid sit Opinio, & quatenus formidinem adjunctam habeat?

M ULtà subtiliter circa opinionem, & proprietates ejus, disputant Scholastici, quæ si placeat, videri poterunt apud nostros Conim-

bricenses. Sed quia partim spectant ad institutionem Dialecticam, partim ad modum loquendi tantum, ut observant iidem Conimbricenses, nos

Conimbricenses in 1.
Poster. c. 26.

ex illis, quæ magis sunt probata, frequentiusque recepta apud Philosophos, & Theologos morales, eam tantummodò feligimus, quæ ad institutum nostrum deserviant.

§. I.

Definitio Opinionis ex Philosopho.

2. **I**gitur Aristoteles 1. Poster. c. 26. ut utriusque ostendat naturam, scientiam cōparat ad opinionem; de qua cū premisisset, *opinionem esse circa id, quod verum quidem est, aut falsum, aliter autem se se habere potest*, subiungit immediatè, *Hæc autem est vacantis medio, & non necessaria propositionis existimatio*: id est intellectus, assensus, iudiciumve immediatum circa objectum contingens, sive quod possit aliter se habere. Per quam definitionem Philosophus non exponit, ut patet, opinionem in tota latitudine sua, cū plurimæ inveniantur, quæ non sunt immediata iudicia, sed potiùs per discursum, sive per medium aliquod ab intellectu comparantur.

3. Immo, quia ejusmodi opiniones mediatè, sicuti frequentiores, ita & notiores omnibus sunt, ad illas specialiter nō attendit Philosophus, ut Conimbricenses notarunt; sed eas tantum sigillatim expressit, quæ non sunt adeo vulgares, ac notæ, quales sunt opiniones immediatæ; neque enim ita obvium, aut scitu facile est, intellectum ex terminis, & immediatè alicui veritati posse assentiri per assensum non evidentem, sed purè opinativum, atque probabilem. Re vera tamen sæpè ita contingit; nam hæc propositiones, *mater diligit filium, æger desiderat sanitatem*, & aliæ similes, ex propriis terminis, & secluso quocumque medio, probabiles absolute sunt, proindeque intellectus optimè potest illis immediatè assentiri per assensum opinativum.

Sed verò quamvis Aristoteles opinionem mediatam speciatim non explicuerit, ex doctrina ipsa,

quam tradit, facile ipsius natura dignoscitur. Immo, secluso addito *vacantis medio*, tota explicatio tradita ex æquo convenit opinioni mediatæ, nimirum esse existimationem, iudiciumve intellectus, circa objectum contingens, ac defectibile.

4. Hinc ad mentem Philosophi opinionem, ut sic, rectè definit P. Terillus *iudicium absolutum de re proposita nixum motivo fallibili*. Dicitur *absolutum iudicium*, id est, continens absolutam, atque determinatam (etsi imperfectam) intellectus sententiam, ratione cuius opinio differt non solum à simplicibus apprehensionibus, verum etiam à dubio, & suspitione. Porro dubium contingit, cū intellectus suspensus hæret, & nihil absolute enuntiat de aliqua parte contradictionis, sive quia nullum habet fundamentum pro una potiùs, quàm pro alia, ex. g. siderum imparitate, potiùs quàm paritate; & hoc vocatur dubium negativum: vel quia motiva sunt utrinque æqualia, ex quorum mutuâ collisione, ac conflictu intellectus confunditur, ut non audeat (immo verò nec possit, de quo statim) in alterutram partem per absolutam sententiam ferri, ideoque omnem suspendit assensum; & hoc dicitur dubium positivum, quod propriè, & unicè dubium est; ut docet S. Thomas infra adducendus, quid quid contrà dicat Terillus; nam dubium negativum mera potiùs nescientia, vel ignorantia dici meretur. Profectò nemo, qui propriè loquatur, si rogetur, an sidera sint paria? vel an Turca nunc ambulet, an sedeatur? respondebit, se dubitare, sed potiùs, se ignorare, vel nescire. Verum de hoc inferiùs sermo redibit.

5. Deinde opinio differt à suspitione; hæc enim, vel non est absolutum iudicium de altera parte contradictionis, sed dispositio quædam, & actus imperfectus intellectus quodammodo inclinantis ex levi aliqua conjectura, aut indicio, in unam partem determinatam, non

Terill. 1. p. de Regu. mo. q. 34. assert. 1.

S. Tho. q. 14. de verit. artic. 1. corp.

ta-

Philos. 1. Poster. c. 26.

tamen absolute assentientis : vel si forte est assensus determinatus, adeo est tenuis, ac debilis, ut intellectus ratione illius, non nisi valde imperfecte, ac mobiliter, adeoque vix adhareat objecto. Nihilominus tamen suspicio in hac sententia (quam tuentur nonnulli) cum proprie, & in rigore non mera apprehensio, sed absolutum potius iudicium sit, erit species quædam opinionis valde imperfectæ, proindeque sub data definitione illimitatè accepta comprehendetur.

6. Præterea per *Ly nixum motivo fallibili*, explicatur conceptus specialis, & proprius opinionis, ratione cuius differt ab scientia, nec non à fide supernaturali, quæ utraque est assensus simpliciter firmus, ac certus, utpote innixus motivo infallibili, prior scilicet principiis evidentibus, posterior verò testimonio divino. E contra verò opinio ob rationem contrariam est assensus incertus, atque formidolosus. Unde Aristoteles post relata verba sic subdit: *Atque hoc consentaneum est etiam iis, quæ apparent: tam enim opinatio, quam talis natura, incertum est sanè: idest, tam actus, quam objectum ipsius, sunt quid incertum, atque fallibile.*

Aristo. ubi
nuper.

7. Sed dices: intellectus non solum opinatur circa objectum contingens, ac defectibile, sed etiam circa objectum omnino necessarium: sæpè nanque concludimus post longam, & ancipitem disputationem per discursum non evidentem, sed purè opinativum, ac probabilem, passionem aliquam metaphysicam, seu prædicatum aliquod rei intrinsecum, ut mille exemplis posset ostendi. Ergo conceptus proprius opinionis, ut talis, non est respicere objectum fallibile, adeoque doctrina Philosophi, & nostra pariter definitio fallit.

Respondeo tamen, objectum necessarium, quandocumque cognoscitur actu non evidenti, sed opina-

tivo, ac probabili, non cognosci immediate in se ipso, neque per medium necessarium, seu necessariæ connexionis; sed per medium quod non habet infallibilem connexionem cum ipso objecto necessario, adeoque semper opinio illa nititur objecto fallibili. Idcirco in nostra definitione consultò diximus, actum opinativum semper inniti motivo fallibili, non verò, quod objectum per opinionem enunciatur debeat esse ubique fallibile, propter argumentum propositum. Atque in hoc sensu accipienda est, & nostra definitio, & tradita doctrina Philosophi.

§. II.

Ulgaris definitio opinionis & quæ sit propria ipsius formido?

8. **A**B hac nostra definitione parum, aut nihil abit vulgaris definitio opinionis, videlicet, *assensus intellectus, seu iudicium determinatum de altera parte contradictionis cum formidine partis oppositæ*: quæ definitio sumitur ex D. Thoma agente, *De ratione opinionis est, quod accipitur unum cum formidine alterius oppositi: unde non habet firmam inhesionem.* Huiusmodi verò formido, si ve firmitatis defectus, ex eo provenit, tanquam ex radice, quod opinio nitatur motivo non omnino infallibili, sed fallibili potius, & quod simpliciter deficere possit. Unde propterea definitio prior, congruentior apparet, ac præferenda, quod penetret intimius opinionis naturam, quippe quæ propriam ejus formidinem, & incertitudinem explicet per originem propriam, & radicem ipsius.

D. Tho. 1.
2. q. 57. a. 3.
corp.

9. Est autem opinionis formido duplex: altera nempe exercita, essentialis, vel radicalis: quæ in ipsa intrinseca imperfectione iudicii opinativi consistit, hoc est, in negatione firmitatis, ac certitudinis ipsi opinioni intrinsecè repugnantis: altera,

verò actualis, formalis, ac signata, quæ consistit in actu, quo intellectus formidat, & actualiter timet, ne forte aberret à veritate, & in oppositum errorem impingat. Prior formido essentialis est opinioni, ab ipsaque propterea metaphysicè inseparabilis: posterior verò accidentalis est, & actui opinativo superaddita; licet possit quandoque, juxta plures, ipsi realiter identificari. In eo autem eventu, adhuc non erit de conceptu opinionis formaliter, & logicè loquendo, sed identicè tantum, & materialiter.

Aristo.
Eth. 7. c. 3.

Bern. li. 7.
de confide-
rat. non pa-
rū ab int.

10. Ab hac igitur actuali formidine potest quandoque opinio separari, & multoties re ipsa separatur; nam, ut docet Philosophus, multi sunt, qui opinionibus suis firmius, ac tenacius adhærent, quàm alii adhæreant veris scientiis; de quibus loquitur etiam Bernardus, *Multi suam opinionem intellectum* (idest clarissimam rei notitiam) *puta verunt, & erraverunt*. Id, quod clarissimè apparet in hæreticis, & in aliis hominibus errantibus pertinacissimè: error autem, ut patet, non nisi falsa quædam opinio est; & tamen nullam tunc formidinem admixtam habet.

11. Cæterum ea firmitas, & immobilitas, non provenit ab ipso opinativo actu, qui ex intrinseco suo conceptu incertus semper est, & radicaliter formidolosus; sed provenit ex defectu, & vitio voluntatis, quæ ex vehementi aliqua passione, vel inordinata affectione, turbat, atque præcipitat rationis judicium, nec finit intellectum attendere ad motiva partis oppositæ, sed ipsum potius impellit, ut, omni timore contempto, proposito objecto assentiatur adeò tenaciter, ac immobiliter, ut omnem impediat formidinem, quæ ex tali assensu resultare deberet, considerata objecti naturâ. De ejusmodi opinionibus intelligendus est idem Bernardus, dum ait, *Opinio si habet assertionem* (idest, assensum sine formidine) *temeraria est*.

Bernard.
ibidem.

12. Idem Augustinus, dum docet, *Opinari nunquam esse sine vitio*; quibus verbis Sinichius, & alii Tutionistæ parum excusabiliter decepti sunt, ut Augustino affingerent doctrinam nimis evidenter absurdam, quasi nimirum ipse generaliter omnem opinionem damnavit, & à prudentiæ finibus removeret; quod absolute falsum, & absurdum, & contra eundem Augustinum est, qui tum alibi sæpè, tum illo eodem loco paulò inferius conceptis verbis docet oppositum. Porro Augustinum memorata verba generalia, ac indefinita in sensu, quem notavimus, protulisse, apparet evidenter ex contextu sermonis, quo ad capitis initium præmiserat, de quibus opinionibus loqueretur: *Tria sunt* (inquit) *alia hominum genera profecto improbanda, ac detestanda. Primum est opinativum, idest* (attende) *eorum, qui se arbitrantur scire, quod nesciunt*.

Aug. de
utilit. cred.
c. 11.

13. Hic verò observandum est, assensum propriè, ac simpliciter talem non solum importare affirmationem, sed etiam firmitatem omnem formidinem excludentem; assensus nanque, sive sententia, est enuntiatio objecti penitus certa, ac firma, quæque non ex incertis, aut probabilibus conjecturis, sed ex motivo potius oriatur penitus certo, vel evidenti, ut S. Thomas docet; qui propterea meritò dixit, quod non solum qui dubitat, sed neque, qui opinatur, habet assensum. Et in eodem sensu locutus est Bernardus, dum dixit, *Loquor non ex conjectura, sed ex sententia*. Nihilominus satis communiter opinio solet assensus appellari, quia hic non ita strictè, sed largiùs usurpatur pro quolibet judicio, seu certo, seu formidoloso: qua locutione jam usu recepta nos quoque hactenus usi sumus, & deinceps etiam utemur.

S. Tho. q.
14. de ve-
rit. a. 1. corp.

Bernard.
epist. 11.

14. Hanc propriam opinionis formidinem exponunt aliqui per particulam *forte*; ita ut opinio actualis habeat istum tendendi modum,

ma-

mater diligit filium: sed forte fallor, aut forte non est ita. Verum hæc explicatio nimis inepta est; quia intellectus opinans, enuntiat absolute, atque determinate, unam partem contradictionis: qui verò aliquid absolute enuntiat, non potest simul dicere, *forte non est hoc, sed oppositum*; perinde nanque foret, ac dicere, *forte est, forte non est*, quod non est affirmare determinate unum extremum contradictionis, & alterum negare, saltem virtualiter; sed, vel utrumque simul affirmare (quod implicat), vel potius dubitare de utroque, & suspendere omnem determinatum utriusque partis assensum.

15. Formido igitur intellectuales formalis, ac signata, est actus, quo intellectus reflectens se supra opinionem suam, & supra motivum ipsius, cognoscit esse utrumque fallibile: atque adeò sic tendit, *Mater diligit filium; sed non repugnat aliter esse, si ve non repugnat me falli*: qui actus optime sibi coherent; prior enim affirmat actum, posterior verò non negat eundem, sed ejus tantum necessitatem, seu (quod eodem redit) solum affirmat possibilitatem oppositi, saltem motivi naturam inspectam: hi verò actus minimè secum pugnant, ut de se manifestum est. Sic exponunt ubique opinionis naturam Aristoteles, & D. Thomas. Sic etiam ferè P. Terillus, ubi supra relatus; cæterum sui prorsus oblitus, qui videlicet alibi oppositum docuerat his verbis, *Sane, qui operatur cum formidine, dicit hoc modo: ego quidem hic, & nunc operor honestè, sed fortassis tamen fallor, & violo legem Dei.* Sed Terillus hoc loco deceptus est, ut constat ex dictis.

ARTICULUS II.

Sensus questionis examinanda, quibusdam presuppositis, exponitur.

16. **H**is positis, certum est apud omnes, opinari, quoad

exercitium, liberum nobis esse simpliciter. Et quidem alioqui nunquam opinaremur; nam sola veritas evidenter proposita intellectum necessitat ad assensum: ergo quoties obiectum non proponitur evidenter, intellectus manet indifferens, adeoque à voluntate determinari potest, ac debet.

17. Certum præterea est, quoties rationes, seu motiva assentiendi, superant notabiliter rationes, aut motiva dissentendi, vel vice versâ, posse intellectum liberè à voluntate determinari ad assensum opinativum, vel ad dissensum partis præponderantis; quod nemo opinor sub his terminis neget.

18. Ubi nota, Terillum non justè reprehendere Julium Mercorum, eò quòd dixerit, intellectum assentiri non posse etiam parti probabiliori, dum pars opposita probabilis est, quod, inquit, est evidenter falsum, & contra omnes omnino Auctores. Sed profectò Terillus deceptus est: nam, quod docet Mercorus, docent reipsa paulò diversis vocibus, Auctores plurimi, atque gravissimi, etiam ex ipsis Probabilistis, ut planum fiet ex quæstionis decursu.

19. Porro Mercorus unice affirmat, & solidè probat, intellectum non posse uni parti assentiri, nisi fundamenta assentiendi superent notabiliter, atque perceptibiliter fundamenta partis oppositæ; quia, si non datur ex una parte excessus perceptibilis, moraliter loquendo datur æqualitas: ait autem, hunc excessum intelligi non posse, si pars minus probabilis appareat intellectui absolute probabilis, quia si ab altera parte notabiliter excederetur, probabilis apparere non posset. At quoties datur moralis æqualitas inter utramque partem contradictionis, intellectus non potest alterutri assentiri, sed necessario debet dubius hære: ergo intellectus assentiri non potest parti, etiam probabiliori, dum pars opposita

Terill. de
conf. pro-
ba. q. 7.

Merco. in
Basi. Theo-
mora. p. 2.
a. 7.

Terill. de
conf. pro-
ba. q. 13. n.
9.